

ВИРОБНИЦТВО ЕКОЛОГІЧНО ЧИСТОГО ПРОДОВОЛЬСТВА В УКРАЇНІ ТА КАНАДІ

I.В. Бодак, аспірант
Луцький національний технічний університет

У той час як в Україні існує проблема з купівельною спроможністю населення на продукти харчування не найвищої якості, у провідних країнах світу початок ХХІ століття приніс з собою зміни в

уподобаннях споживачів продуктів харчування. Перевага тепер надається не калорійності раціону, а його сприятливому впливу на організм, імунну систему людини, захищеність від хвороб. Такі зміни в раціонах притаманні переважно розвиненим країнам світу. Категорія продовольства, яка позитивно впливає на організми, отримала назву «функціональні продукти харчування». Інколи такі продукти спеціально очищають та реалізують в медикаментозній формі. Звичайно, екологічно чисті продукти та органічне продовольство є основою «функціонального харчування». На сьогоднішній день основними ринками органічних продуктів харчування є США, Канада, Японія, Німеччина, Великобританія і Франція.

Канадський уряд один з перших звернув увагу на екологічний аспект продукції, і взяв його за основу виробництва. З 1970-х р. в Канаді активно впроваджується екологічне законодавство. Концепція сталого розвитку стала основою офіційної політики канадської держави з початку 1990-х років, коли в країні був прийнятий «Зелений план Канади». Міністерство сільського господарства і продовольства Канади розробило власну стратегію сталого розвитку в 1997 р., а раніше, ще в 1990 р., Сільськогосподарський комітет по сталому розвитку, об'єднавши представників влади федерацій та провінцій, прийняв агроєкосистемний підхід до розвитку сільського господарства, заснований на врахуванні природних зв'язків між живою природою і сільськими господарськими процесами [1].

Фактично, мова йшла про створення такого напрямку в сільському виробництві, який би забезпечував виробництво екологічно чистої продукції – те, що зараз називається «органічним продовольством» (organic food). Потрібно сказати, що немало канадських фермерів відгукнулось на цю державну ініціативу, і зараз в Канаді можна зустріти ряд ферм, які займаються «органічним сільським господарством», тобто використовують у своєму виробництві природні процеси, відмовившись від використання будь-яких хімікатів, і отримують, таким чином екологічно чисту продукцію.

Такі екологічно чисті продукти коштують в 1,5-3 рази дорожче звичайних. Вимоги до їх виробників надзвичайно жорсткі. Земля, на якій планується вирощувати екологічно чисту продукцію, повинна протягом трьох років проходити процедуру очищення (лише після цього їй може бути виданий екологічний сертифікат). При виробництві забороняється використовувати хімічні і мінеральні добрива, а також генетично модифіковані культури. Позитивно оцінюється використання ручної праці. Щоб продукт отримав назву органічного і екологічний знак, в його складі повинно бути 95% органічних речовин. А ті 5%, що залишилися,

мають бути допущеними до застосування відповідно до «Списку дозволених речовин». Коли мова йде про органічне сільське господарство, йдеться, скоріше, не про новизну чи модернізацію, а про повернення до традицій, витоків, але на новому якісному рівні [2].

Нині в Україні ситуація з органічним фермерством є досить неоднозначною. Не існує жодних законів у цій галузі, держава ніяким чином не підтримує органічних виробників, однак галузь поступово розвивається. За станом на початок 2003 року в Україні було зареєстровано 31 сертифіковане органічне господарство, а в 2011 р. нараховувалося 155 господарств, які отримали статус «органічного». Площа сільськогосподарських угідь під органічним виробництвом становила 270,3 тис. га., що складає 0,7% загального об'єму сільськогосподарських угідь [3]. На разі Україна займає місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись, переважно, на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Хмельницькій областях.

Вітчизняні виробники проходять процедуру органічної сертифікації свого виробництва за діючими міжнародними стандартами, частіше за все - це норми Європейського Союзу. Варто зазначити, що Верховною Радою України 21 квітня 2011 р. був ухвалений Закон "Про органічне виробництво". Документом визначалися правові, економічні, соціальні та організаційні основи ведення органічного сільського господарства, вимоги щодо вирощування, виробництва, перероблення, сертифікації, етикетування, перевезення, зберігання та реалізації органічної продукції та сировини. Закон мав би набрати чинності з 1 січня 2012 року. Однак, 20 травня 2011 р. закон був відхилений Президентом України. Тому до цього часу в Україні відсутнє законодавче регулювання діяльності виробників органічної продукції.

Прийняття нормативної бази органічного продовольства є актуальним для нашої держави, адже це дасть змогу започаткувати умови для рівноправного функціонування суб'єктів господарювання даного напрямку та захистити споживачів від виробників, які тільки видають власний товар за органічний. Адже, за результатами дослідження Зайчук Т.О., близько половини крупних вітчизняних виробників без сертифікації і екологічної експертизи наносять на упаковку своїх продуктів знаки «біо» або «екологічно чистий продукт» і автоматично підвищують ціни на 20-30% [4]. Тому за умов, коли будь-який виробник може оголосити свій продукт «екологічним», не

несучи за це ніякої юридичної відповідальності, рівень довіри до різноманітних систем екомаркування прямує до нуля.

У Канаді питаннями регулювання безпеки харчових продуктів, розробленням директив і норм займається Федеральна служба охорони здоров'я Канади (HC), контролем і наглядом за дотриманням вимог стандартів – Канадська інспекція контролю якості харчових продуктів (CFIA). У Франції оцінку ризиків, пов'язаних із харчовими продуктами, здійснює Французьке агентство з безпеки харчових продуктів (AFSSA), а контроль і нагляд – Головне управління з харчових продуктів (DGAL), підпорядковане Міністерству сільського господарства; в США – це Управління харчових продуктів і ліків (FDA) та Служба інспекції безпеки харчових продуктів (FSIS) [5].

В Україні система гарантування безпеки харчових продуктів включає чотири міністерства та сім комітетів і служб: Міністерство охорони здоров'я (МОЗ), Міністерство аграрної політики та продовольства (МАПП), Міністерство економічного розвитку і торгівлі (МЕРТ), Міністерство екології та природних ресурсів (МЕПР); Державну санітарно-епідеміологічну службу (ДСП), Державну службу з карантину рослин (ДСКР), Державний комітет ветеринарної медицини (ДКВМ), Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики (Держспоживстандарт України), Державну митну службу (ДМСУ), Державну екологічну інспекцію (ДЕІ), Національне агентство з акредитації (НААУ), а також 29 центрів стандартизації, метрології та сертифікації та 4 наукові установи Держспоживстандарту (Державний комітет України з питань технічного регулювання та споживчої політики), які слідкують за якістю продуктів харчування, нормами та стандартами виробництва.

Практично, в Україні існує в 4-5 разів більша кількість інститутів ніж закордоном, котрі регулюють якість, безпеку, стандарти виробництва продуктів харчування. Тому вірогідно, що в нашій країні рівень якості продуктів харчування повинен бути високим. Однак, згідно із статистичними даними, щороку Міністерство охорони здоров'я України реєструє майже 1,5 тис. випадків харчових отруєнь, 70 % з яких спричинені споживанням продуктів невідповідної якості [6]. Оскільки на сьогоднішній день відсутні тенденції до зниження ризиків, пов'язаних із харчовими токсикоінфекціями та іншими негативними наслідками інтенсифікації сільського господарства, порушеннями при виробництві, транспортуванні та реалізації харчових продуктів, вище перелічені українські інститути працюють неефективно та не виконують покладені на них функції.

На думку науковців Белінської С., Орлової Н., Мотузки Ю., основні недоліки вітчизняної системи державного контролю безпечності харчових продуктів зумовлені низкою чинників, серед яких: дублювання функцій органів контролю, відсутність чіткої організаційної структури на національному рівні, повільне впровадження ризик-орієнтованої системи управління безпечністю – системи НАССР [5].

Експерт ІФС Крісколо А., на рахунок реформування системи нагляду за дотриманням безпеки та якості продуктів харчування, влучно зазначив: «Насамперед необхідно налагодити ефективний обмін інформацією між відомствами, які залучені до процесу контролю, або створити єдину структуру – агентство, що відповідає за харчову продукцію. Це не потреба чи винахід України – це сучасна міжнародна практика. Крім того, варто розуміти: зобов'язання перед суспільством за дотримання безпеки харчування повинен нести виробник, а держава – залишати за собою контролюючі функції» [7].

Висновки. Згідно із результатами дослідження, стан продовольчої безпеки та ситуація з екологічно чистими продуктами харчування в Україні є незадовільною у порівнянні з іншими країнами. Володіючи значним аграрним потенціалом, обсяги вітчизняної екологічної продукції є недостатніми для задоволення потреб населення.

Література

1. Federal-Provincial Agricultural Committee on Environmental Sustainability. Growing Together: Report to Ministry of Agriculture. Ottawa, 1990.
2. Зайчук Т.О. Виробництво екологічно чистих продуктів харчування як стратегічний напрямок розвитку України / Т.О. Зайчук // Економіка і регіон. – Серія: Економіка та управління національним господарством. - №1 (20). – 2009. – ПолтНУ. – С.101.
3. Органік в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.organic.com.ua/uk/homepage/2010-01-26-13-42-29>
4. Зайчук Т.О. Маркетинговий підхід до визначення стратегії розвитку сільського господарства України / Т.О. Зайчук // ІХ Міжнар. наук.-практ. конф. «Теорія і практика сучасної економіки»: Зб. тез доповідей, – Черкаси: ЧДТУ, 2008. - С. 155-158.
5. Белінська С. Концептуальні засади гарантій безпечності харчових продуктів / Н.Орлова, Ю.Мотузка, С.Белінська // Проблеми безпечності товарів – Серія: Товари і ринки. - 2011. - № 1. – С.176
6. Дослідження ІФС "Інвестиційний клімат в Україні: яким його бачить бізнес". - 2011р. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www1.ifc.org/wps/wcm/connect/RegProjects_Ext_Content/IFC_External

_Corporate_Site/USPP_HomeRU/ProjectMaterialsRU/

7. Гончаренко С. Чи безпечний сир в мишоловці? / С. Гончаренко //Національний прес-клуб “Українська перспектива”. – №6 (213) – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://malakava.com/articles/12515>.